

PRENOVA KODEKSA ETIČNIH NAČEL V SOCIALNEM VARSTVU

UVOD

Krovna organizacija na področju socialnega varstva, Socialna zbornica Slovenije (SZS), je pozvala k javni razpravi za prenovo svojega *Kodeksa etičnih načel v socialnem varstvu* (2002), ki je star osemnajst let. Gre za krovni etični kodeks, veljaven za vse strokovne profile, ki delujejo znotraj socialnega varstva, tako v javnem kot v zasebnem sektorju. To pomeni, da so izvajalci storitev posameznih profesij (socialno delo, psihologija, sociologija, pedagogika, zdravstvo, pravo ipd.) zavezani dvema etičnima kodeksoma, tako svojemu matičnemu kot tudi socialnovarstvenemu. Prve regulirajo poklicna združenja posameznih profesij, drugega pa SZS. Zato je razumljivo, da je kodeks SZS splošnejši, saj ne more kodificirati vseh posebnih načel, specifičnih za posamezne profesije, hkrati pa kodeksi posameznih profesij ne morejo vsebovati določil, ki bi bila v koliziji s kodeksom SZS.

Preden podam pet konkretnih, najnujnejših predlogov za prenovo obstoječega kodeksa SZS (na koncu tega prispevka), velja opozoriti na domet in pomen tovrstnih prizadevanj. Kajti največ skepticizma do kodificiranja profesionalnih etik – tako pri uporabnikih storitev kot tudi pri profesionalcih – izhaja prav iz tistih pričakovanj, ki so bila zelo poudarjena v začetnih fazah nastajanja profesij, danes pa se zdi nasprotno, da so ta pričakovanja preveč podcenjena. V času, ko so posamezni poklici preraščali v profesije, se je od vzpostavljanja specifičnih profesionalnih etik pričakovalo nič manj kot od profesij v razmerju do izboljšanja celotne družbe, pričakoval se je odločilen vpliv. Podobno kot naj bi ob razvoju večšin

in teorije postale tudi profesionalizirane etike odločilen dejavnik za oblikovanje profesij, naj bi profesije postale ključni nosilec povezovanja in humaniziranja družb, kot je bil prepričan že Durkheim (1893/1997).

DOMET

Danes imamo v sodobnih družbah veliko razlogov za zavrnitev Durkheimovega optimizma o profesijah kot ključnih mehanizmih za integracijo modernih družb. Kljub temu pa ni mogoče zanikati pomembnosti Durkheimovega poudarka splošne funkcionalnosti profesij za celotno družbo (in ne zgolj za pripadnike določene profesije, ki se preživljajo na ta način). Émile Durkheim je ob koncu 19. stoletja upravičeno opozarjal na probleme z integracijo v modernih, industrializiranih družbah. Teh zaradi vse večje delitve dela ni več mogoče solidarnostno povezati na predmoderne (mehanske) načine, kot tudi ne na moderne, npr. s poenotenjem delavskega razreda, ki bi z uporabo razrednega konflikta nadomestil kapitalistično gospodarstvo z boljšim, manj rušilnim. Najpomembnejši način za preseganje individualizma je videl v profesionalnih združenjih, ki posameznikom na podlagi njihove poklicne pripadnosti daje tako profesionalne kompetence kot tudi profesionalno etiko – prav tej pa je pripisoval najpomembnejšo integrativno funkcijo na celotni družbeni ravni. Profesionalna etika je v razmerah razvite delitve dela edina zmožna preseči egoistične interese posameznikov, ker od strokovnjakov zahteva, da bodo bolj kot za svoj žep služili interesom

uporabnikov (oz. strank) in splošnim družbenim interesom:

Lahko rečemo, da je moralno vse, kar predstavlja izvor solidarnosti, torej vse, kar prisili človeka, da upošteva drugega, da svoja ravnanja usmerja po drugih merilih, ne pa samo po zahtevah lastne sebičnosti, in moralnost je tem bolj čvrsta, kolikor bolj so te vezi številne in močne. Napačno bi bilo moralo definirati, kot se to običajno počne, s pomočjo svobode [...] Sploh ne gre za to, da bi morala služila osvobojanju posameznika, da bi ga izvzela iz konteksta, ki ga obkroža, nasprotno, glavna funkcija morale je v tem, da iz posameznika naredi del neke celote in mu, v skladu s tem, tudi odvzame nekaj svobode v njegovem ravnanju. (Durkheim 1893/1997: 331.)

Takšno moralo je Durkheim prepoznal v etičnih normativnih sistemih, ki jih razvijajo posamezne profesije (bolj kot pa npr. v religijskih sistemih ali pa v nacionalnih, ki se sklicujejo na patriotizem); vprašanje pa je, koliko je pretiraval. Skratka, ni problematičen Durkheimov poudarek v zvezi s pomenom profesionalnih etik, pač pa domet tega poudarka. Po eni strani je res, da je mogoče dokazati (npr. Halmos 1967) številne pozitivne učinke na celotno družbeno integracijo, ki izhajajo iz dejavnosti zlasti tistih profesij, ki v neposrednem stiku z ljudmi rešujejo njihove probleme, npr. medicine, psihiatrije, socialnega dela, negovanja, poučevanja, saj s svojimi storitvami pomembno vplivajo na celotno družbo v isti smeri, ki jo omenja Durkheim v prejšnjem navedku. Hkrati pa velja tudi nasprotno od teh pričakovanj. Ker so profesije hkrati tudi institucije moči in monopolov, ni razloga, da bi se vedle drugače, tudi one – v skrbi za interese svojih članov – prakticirajo strategije za izboljšanje tržnega položaja lastne poklicne skupine:

- vzdržujejo monopol v zvezi z storitvami, za katere so specializirane, in ta monopol tudi ljubosumno varujejo,
- ob pomanjkanju konkurence si prizadevajo za čim večje plačilo oz. povračilo za svoje storitve, pri tem pa pogosto nimajo nikakršnih samoomejitev,
- z regulacijo dostopa v poklic omejujejo število ljudi, ki poklicno opravljajo to dejavnost, pri tem pa pogosto ni najpomembnejše merilo

povečevanje kakovosti storitev, pač pa povečevanje povpraševanja po njih, to pa povečuje nagrade izvajalcem,

- povpraševanje po lastnih storitvah profesije krepijo z negovanjem mita, da so nujne in dragoce ne za uporabnike. (Haralambos, Holborn: 1995.)

Tudi v Sloveniji profesije ne odstopajo od opisanih pravil. Spomnimo se, kako so v zadnjih dveh desetletjih najpogostejše, najglasnejše in najuspešnejše pritiske za zviševanje plač izvajale prav tiste profesije, ki imajo v primerjavi z vsemi drugimi največji vpliv in največje nagrade (zdravniki, sodniki, menedžerji). Lahko se torej strinjamo z Durkheimom, da so profesije v sodobnih družbah zelo pomembne, in to ne zgolj zaradi kompleksnih in sofisticiranih storitev, za katere so specializirane (da niso vse nujne in da ne osrečujejo ljudi, je prav tako opozarjal že Durkheim). Profesije so družbeno funkcionalne predvsem zaradi svoje etike, ki jo prek profesionalcev in uporabnikov razširjajo na širše okolje. Hkrati pa so profesije tudi monopolistični instrumenti za statusno zapiranje lastnih elit, da maksimizirajo svoje koristi v odnosu do drugih poklicnih skupin. Profesije se med sabo lahko pomembno razlikujejo prav v tem, kako uravnavajo obe funkciji, ali dajejo prednost prvi ali drugi. Ne razlikujejo pa se v tem, da bi nekatere profesije, za razliko od drugih, izvajale samo prvo, etično funkcijo, hkrati pa bi bile do druge samozaščitne, imune.

Naslednji problem, zaradi katerega je treba zelo relativizirati Durkheimov optimizem o profesijah, je kompleksnost njihovih etik. Isti razlogi, zaradi katerih je Durkheim povzdigoval etični prispevek profesij za celotno družbo, delujejo namreč tudi v nasprotni smeri, ta pa onemogoča samodejne etične učinke profesionalcev na širše družbeno okolje, ko kvalificirano opravljajo svoje poklicne dolžnosti – ti razlogi so delitev dela, vse večja specializacija in s tem tudi kompleksiranje družbenih razmer v smeri povečevanja kontingenčnosti. V tej zvezi zato nekateri govorijo – bolj kot o postmodernejši družbi – o »družbi tveganja« (Beck 2001) ali o »tekoči moderni« (Bauman 2000, 2005, Lee 2005).

Z delitvijo dela in vse večjimi ter številnejšimi specializacijami se tudi profesije znajdejo v okolju, ki je vse bolj nepregledno, fluidno in s

Preglednica 1: Prepoznavanje problemov (prirejeno po Vaughan, Buss 1998: 33).

Raven:	POLITIČNA	PROFESIONALNA
SISTEMSKA	- avtonomija politike na področju soc. varstva (kot socialnovarstvene politike vs. finančni, zdravstveni, šolski ...) - razvoj področij znotraj soc. varstva	- tradicija, razvoj teorij, večšin - delovanje profesionalnih organizacij - regulacija odnosov med izvajalci in uporabniki storitev
NESISTEMSKA	- ravnanje s tistim delom neželenih in nepredvidljivih učinkov, ki niso splošno razširjeni in za katere ne vemo, kako jih vnaprej (sistemsko) preprečiti - osredotočenje na posledice	- nepredvidljivi interakcijski učinki med posamezniki v diadah in malih skupinah (med strokovnjaki, med uporabniki, med enimi in drugimi)

tem tvegano. Izrazite zadrege s kompleksnostjo okolja se pri profesijah pojavijo prav na etičnem področju, in to bolj kot pa pri njihovih tehničnih specializacijah ter specializacijah v veččinah in teoriji (več o tem gl. Dragoš 2012). Prav to je tudi eden od strukturnih izzivov socialnovarstvenega področja, ki združuje različne profesionalce, zlasti v razmerju med posamičnimi kodeksi v socialnem varstvu in med krovnim kodeksom SZS. Kajti pri različnih tehnikah, veččinah in teorijah je mogoče nekonfliktnost znotraj profesij kot tudi med njimi ohranjati na višji stopnji pluralnosti kot pri njihovih etičnih načelih. Pri razhajanjih v veččinah in teoriji se težave s kolizijo rešujejo z raziskovalnimi in drugimi načini znanstvene rigoroznosti, saj se lahko zanašamo na več znanstvene eksaktnosti in na razvitejše (vse bolj globalizirane) mehanizme preverjanja, pri etičnih ravnanjih pa so posledice praviloma bolj kratkoročne, kolizija bolj problematična, institucionalni mehanizmi za njihovo regulacijo pa maloštevilni, šibkejši, bolj nepregledni in pogosto tudi povsem neodzivni.

Omenjeni strukturni razlogi – z njimi se lahko bolj ali manj uspešno spoprijemamo, ne moremo pa se jim izogniti – so izvor pogostih dvomov o dometu profesionalnih kodeksov in njihovega podcenjevanja.¹ Zato naj na kratko spomnim na glavna področja, kjer so kodeksi etike nenadomestljivi:

- pri prepoznavanju etičnih dilem, da jih lažje razlikujemo od vseh drugih (Reamer 1990: 227–228),
- pri odločanju v etičnih izbirah med dobrimi in boljšimi možnostmi in tudi v situacijah, v katerih dobrih rešitev sploh ni na izbiro in tehtamo med slabimi in še slabšimi možnostmi (kajti izbire zgolj med dobrim in slabim niso edine),
- pri opozarjanju na neprimerne etične odločitve in pri sankcioniranju nesprejemljivih,
- pri širših intervencijah, pri katerih si prizadevamo za učinke na skupnostni ali politični ravni.

Zlasti ignoranca do poudarka iz zadnje alineje je pogosta slepa pega profesionalnih kodeksov, saj velikokrat ne vsebujejo določil na omenjeno temo ali pa so ta preveč splošna. Kako naj pripadniki določene profesije ravnajo takrat, ko se v zvezi s svojimi storitvami ali v zvezi z njihovimi uporabniki obračajo na širše družbene ali politične akterje? Kdaj so to dolžni storiti in kdaj niso? Kje so pri tem meje profesionalizma, onkraj katerih se socialna delavka ali delavec znajde zgolj kot zasebni akter (npr. državljan), ker se pri svojih intervencijah ne more več sklicevati na legitimnost profesije, iz katere izhaja? In pri katerih temah skupnostnih ali političnih intervencij je npr. obrnjeno: da se jim profesionalci ne bi smeli izogniti niti zunaj službenega časa? Zato sem med predloge za dopolnitev kodeksa SZS uvrstil tudi peto točko (na koncu prispevka). Pred tem pa pogledjmo načelne možnosti za prepoznavanje problemov. Povzemam jih v preglednici 1.

Tako politični kot profesionalni problemi, s katerimi se srečujejo uporabniki in izvajalci posameznih profesij, so lahko sistemski in nesistemski. Na primer, ko se profesije odzivajo na krčenje sredstev za socialno področje, pri tem ni vseeno, ali ta problem prepoznamo kot izvorno političnega ali kot profesionalnega (pristojnost,

¹ Resno bi morali obravnavati tezo o prioritetah znotraj posameznih profesij, ki se mi zdi zelo verjetna, namreč: da v mnogih profesijah – tudi v socialnem delu – prevladujejo teme, kot so denar, skrb za javno podobo, za ugled in nagrajevanje profesionalcev, ki imajo veliko večji pomen od vsebin, vezanih na področje profesionalne etike (preverljivo s številom znanstvenih in strokovnih objav, prispevkov na kongresih, številom raziskav, doktoratov po posameznih temah).

odgovornost), saj sta od tega odvisna smer delovanja in izbira ciljnega sistema, ki je tarča naših sprememb. Skratka, domet profesionalnih etičnih kodeksov ni le na desni strani preglednice, pač pa tudi na levi (pri sistemskih kot tudi nekaterih drugih nesistemskih političnih problemih).

PREDLOGI

V zvezi s prenovo *Kodeksa etičnih načel v socialnem varstvu*, ki je v javni razpravi, predlagam pet popravkov obstoječega besedila.

1. predlog

V 8. členu se drugi stavek glasi: »Uporabnik sam odloča o neposredni pomoči, o svojem življenjskem vsakdanu in bodočnosti.«

PROBLEM: navedena trditev je preveč ultimativno in trdo formulirana in kot taka ni resnična. Za večino uporabnikov velja prav nasprotno: ne morejo sami odločati o neposredni pomoči (saj so odvisni od priznanih pravic, od dostopnosti do strokovnih služb in drugih življenjsko pomembnih okoliščin, na katere pogosto nimajo vpliva), večkrat ne morejo odločati niti o svojem življenjskem vsakdanu (npr., ko so brez sredstev za življenje), še manj o prihodnosti. Namen 8. člena je sicer pravilen, člen opozarja na spoštovanje uporabnikove avtonomije tudi v primerih prejemanja oz. koriščenja strokovnih pomoči in storitev, ki jih strokovni delavci ne smemo vsiljevati – kljub dobrim namenom. Vendar pa se citirana formulacija lahko bere tudi tako (kot je zapisana), namreč, da ima uporabnik sam vse možnosti odločanja – to v resnici velja samo za tisti zelo ozek segment uporabnikov, ki je samoplačniško sposoben in išče strokovne storitve na trgu.

PREDLOG: citirana trditev se naj izpusti, tako da se za prvim stavkom 8. člena takoj nadaljuje kar tretji stavek, katerega začetek se naj glasi: »Pravica uporabnika do lastne odločitve se ...«

2. predlog

V 15. členu so v oklepaju drugega odstavka naštetá področja, na katerih imajo instituci-

onalizirani uporabniki storitev v ustanovah pravico do soodločanja ... med njimi pa je tudi področje »verskega« življenja. S tem seveda ni nič narobe, je pa pomanjkljivo, če se hkrati ne upošteva tudi pravica do neverskega življenja oz. neverskih opredelitev.

PROBLEM: v zvezi s tem je enako pomembna ali pa še pomembnejša pravica institucionaliziranih uporabnikov – npr. v domovih za stare – da se jih ne sili k prisostvovanju verskim obredom, in pravica, da niso izpostavljeni kakršnimkoli postopkom v zvezi z vernostjo (npr. ob sprejemu), vključno z upoštevanjem pravice, da se jih sploh ne nadeljuje z izrekanjem o ne/verski opredelitvi. Obstaja realen problem (najmanj eden je tudi natančno dokumentiran), da nekateri domovi za stare, ki jih je ustanovila RKC in so hkrati nosilci koncesije, diskriminirajo pri sprejemanju uporabnikov in tudi zaposlovanju, ker dajejo prednost katoliškim vernikom.

PREDLOG: drugi stavek 15. člena se naj dopolni tako, da se v oklepaju opozori tudi na pravico do neverskega življenja. Tako bi se dopolnjena formulacija, navedena v oklepaju, glasila:

»... omogočanje kulturnega, verskega, neverskega in družabnega življenja ...).«

3. predlog

V 16. členu je v drugem stavku v zvezi z odprtostjo ustanov omenjena tudi »tajnost podatkov, varovanje zasebnosti podatkov...«, kar je presplošno in zato napačno formulirano.

PROBLEM: omembo podatkov je treba konkretizirati, saj je sicer ob nedorečeni (obstoječi) formulaciji možna povsem poljubna interpretacija vrste podatkov, na katere se nanaša prepoved razkrivanja. Prav takšno nedorečenost pa mnoge ustanove že sedaj izkoriščajo v primerih, ko jim je sklicevanje na zaupnost podatkov izgovor za preprečevanje vpogleda zunanjih akterjev v njihovo delo. Tu je treba izrecno poudariti, za kakšne podatke gre: ne gre za vse in vsakršne, s katerimi ustanova razpolaga, pač pa zgolj za varstvo osebnih podatkov, iz katerih bi bila možna identifikacija konkretnih oseb, medtem ko morajo vsi ostali podatki – še zlasti v javnih in koncesioniranih

ustanovah (čeprav ne zgolj v njih) – biti javno dostopni, sicer odpiranje ustanov v okolje ne bi imelo nobenega smisla. Citirana formulacija ne ustreza tej jasnosti, kljub temu da za splošno sintagmo o »tajnosti podatkov« takoj sledi navedba o varovanju »zasebnih podatkov«, kar je preveč nejasno in dvoumno (kajti isto navedbo se lahko tudi logično bere na način, da so vsi podatki tajni in zato kot takšni – torej vsi brez izjeme – tudi zasebni).

PREDLOG: citirano formulacijo v drugem stavku bi bilo treba nadomestiti z naslednjo – »Pri tem je potrebno zagotavljati tajnost osebnih podatkov...«

4. predlog

V zvezi z zaupnim odnosom med uporabniki in izvajalci socialnih storitev je v 17. členu ponesrečeno formuliran tretji stavek (tega čl.), ki se glasi: »*Delavka/delavec, ki ga zaupanje uporabnika dodatno motivira, tega zaupanja ne sme zlorabiti s posredovanjem zaupnih podatkov drugim osebam.*«

PROBLEM: Citirana formulacija je trikrat napačna.

- a) Prvič zaradi tautologije, saj je bistvo formulacije prepoved o tem, da se ne sme zlorabiti zaupanje z izdajo zaupnih podatkov. To je nekako tako, kot če bi rekli, da ne smemo zlorabiti poštenja s tem, da goljufamo (kajti zaupanje je že samo definirano prav s tem, da ne izdamo zaupnih podatkov, podobno kot je poštenje definirano z odsotnostjo goljufije).
- b) Drugič, formulacija je napačna tudi zaradi zavajanja, ki je sugerirano, kajti: prepoved posredovanja zaupnih podatkov drugim osebam je tudi zakonsko sankcionirana (torej veljavna tudi, če ne bi imeli kodeksa), kot taka pa ne sme biti odvisna zgolj od tega, ali torej vpliva na zaupanje uporabnika do izvajalca storitve ali pa nima takega vpliva. Kajti prepoved razkritja zaupnih podatkov drugim velja tudi v primerih, ko uporabnik sploh ne ve, da je do razkritja prišlo, in torej še vedno ostane zaupljiv (ko pride do razkritja podatkov, se to večinoma zgodi po obravnavi in na zaupnost vplivajo šele post festum).
- c) Še pomembnejši pa je problem uvajanja diskriminatorskega merila v citirani formulaciji,

ki ga ne smemo mešati z opozorilom pod prejšnjo alinejo. Opozorilo pod b se glasi, da mora prepoved razkritja veljati ne glede na to, ali pri tem pride do porušitve zaupanja ali pa do tega ne pride. Dodaten problem, t. j. z diskriminatorsko naravo navedene formulacije, pa je v napačni vzročni predpostavki, da naj delavka/delavec ne zlorabi zaupanje (zgolj!?) pri tistem delu uporabnikov, pri katerih velja, da njihova zaupljivost izvajalca storitve »dodatno motivira« – kaj pa pri vseh drugih uporabnikih? Ali bi iz citirane formulacije lahko sklepali, da obveza varovanja zaupnih podatkov velja tudi za takšne uporabnike, ki ne izkazujejo posebnega zaupanja do izvajalca storitve in pri katerih zato strokovnjak ne more biti dodatno motiviran z izkazanim zaupanjem? Odgovor je NE, saj se citirana formulacija, kot rečeno, nanaša samo na kategorijo zaupljivih uporabnikov, pri katerih je strokovnjak zato »dodatno motiviran«.²

PREDLOG: Citirana formulacija naj se skrajša tako, da se glasi: »*Delavka/delavec svojega dostopa do osebnih podatkov uporabnika ne sme zlorabiti s posredovanjem zaupnih podatkov drugim osebam.*«

5. predlog

PROBLEM: v celotnem kodeksu manjka kakšna določba ali člen o odnosu strokovnjakov v socialnem varstvu do širšega družbenega okolja. To bi bilo nekako treba vključiti zaradi več razlogov:

- ker gre za pogosto sestavino kodeksov,
- ker se ključne odločitve, ki neposredno vplivajo na strokovnjake in uporabnike socialnega varstva, sprejemajo zunaj področja socialnega varstva,
- ker so mnoge ključne (sistemske) odločitve neustrezne in ker zaradi njih trpi ugled posameznih socialnovarstvenih ustanov (npr. CSD) in strokovnih profilov,

² Mimogrede: večina uporabnikov storitev socialnega varstva je nezaupljivih do socialnih in varstvenih ustanov (precej tudi upravičeno, spomnimo se na probleme z evidencami na CSD). To je empirični podatek, ne pa hipoteza: zaupanje v državne uslužbenke je izrazito manjšinsko in se giblje zgolj okrog četrtine prebivalstva (podatki SJM '06, torej merjeno še pred ekonomsko krizo).

- ker mnogi strokovni delavci v zvezi s svojim družbenim oz. javnim angažiranjem pogrešajo vsaj osnovne, najsplošnejše smernice za svoje delovanje, brez katerih so povsem samovoljno prepuščeni presoji in direktivam nadrejenih organov v ustanovah, v katerih delajo.

PREDLOG: kodeksu bi se lahko dodali zaključni členi o odnosu do širšega družbenega okolja, npr. v smislu formulacije, kot jo najdemo v 28. in 29. členu *Kodeksa etike socialnih delavk in delavcev Slovenije*.

Varianta: lahko se uvede tudi minimalna varianta, zapisana v zelo splošni, a jasni obliki in v zgolj v enem členu (npr. dodatnem, 20. čl.), s tako vsebino:

»Delavke/delavci v socialnem varstvu izboljšujejo kakovost svojega dela tudi z zavzemanjem za čim večjo dostopnost socialnovarstvenih storitev, ustanov in virov pomoči za vse, ki jih potrebujejo. Tak pristop naj bo izražen tako v neposrednem delu z uporabniki kot tudi v drugih stikih s širšo strokovno, politično in laično javnostjo.«

Pri oblikovanju profesionalnih kodeksov ne gre pozabiti, da je ključen element njihove ne/uspešnosti tudi organizacijski. Če kodificirane etike niso institucionalno podprte, je njihova veljava ogrožena. Tu je največja odgovornost na profesionalnih društvih, ki kodekse sprejemajo in regulirajo, tudi častnih razsodiščih, ki presojujejo o konkretnih primerih (več o konkretnih težavah v tej zvezi v socialnem delu gl. Urek, Dragoš 2002).

Srečo Dragoš

VIRI

BECK, U. (2001), *Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina.

BAUMAN, Z. (2000), *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity.

- (2005), *Liquid Life*. Cambridge: Polity Press.

DRAGOŠ, S. (2012), Presečna etika. V: Radej, B., Dragoš, S., Macur, M., *Etika in zdravje*. Ljubljana: Slovensko društvo evaluatorjev (10–17). Dostopno na: [http://www.sdeval.si/attachments/356_OM_Etika%20in%20zdravje_Poro%C4%8Dilo%20\(26jan2012\).pdf](http://www.sdeval.si/attachments/356_OM_Etika%20in%20zdravje_Poro%C4%8Dilo%20(26jan2012).pdf) (15. 9. 2013).

DURKHEIM, E. (1893/1997), *The division of labour in society*. New York: The Free Press.

HALMOS, P. (1967), The personal service society. *The British Journal of Sociology*, 18: 13–28.

HARALAMBOS, M., HOLBORN, M. (1995), *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu (2002). Ljubljana: Socialna zbornica Slovenije. Dostopno na: <http://www.soczbzor-sl.si/1Predstavitev.htm> (15. 9. 2013).

LEE, R. L. M. (2005), Bauman, liquid, modernity and dilemmas of development. *Thesis Eleven*, 83: 61–77.

REAMER, F. G. (1990), *Ethical dilemmas in social service*. New York: Columbia University Press.

UREK, M., DRAGOŠ, S. (2002), Častno razsodišče društva socialnih delavk in delavcev. *Socialno delo*, 41, 3–4: 233–240.

VAUGHAN, R. J., BUSS, T. F. (1998), *Communicating social science research to policymakers*. London: Sage Publications.